

Befolkningsskydd 2025–26

Befolkningsskyddet är en central del av det civila försvaret. Under 2025 fortsatte kriget i Ukraina att illustrera behovet av att vidga blicken för hur befolkningsskyddet behöver utvecklas i framtiden. Forskningen som bedrivs på FOI bekräftar uppfattningen att befolkningsskyddet som samhällsfenomen måste betraktas som ett komplext system, som får sin kravställning i en militär kontext.

PROJEKTET BEFOLKNINGSSKYDD FOKUSERAR på konsekvenser av den vapentekniska utvecklingen, hantering av masskadeutfall och hur andra länder utvecklar skyddet av sin befolkning. Lärdomar från Ukraina utgör en central del i utvecklingen av befolkningsskyddet. Under 2025 arbetade projektet framförallt utifrån erfarenheter från Ukraina. Flertalet studier inom projektet är kopplade till befolkningsskyddets förutsättningar i Ukraina. Forskning som fortsätter under 2026 omfattar bland annat studier kopplade till ny teknik, masskadeutfallsrelaterade problem, kommunernas kriskommunikation samt metodologiska frågor om erfarenhetsinhämtning från Ukraina för civila ändamål. Förberedande arbeten kopplade till investeringar i befolkningsskydd på kommunal nivå och CBRN-relaterade frågor startades också upp under 2025. Nedan lyfts två delprojekt fram, som fortsätter under 2026.

KOMMUNERNAS KOMMUNIKATIVA BEREDSKAP

Under 2025 påbörjades en nationell datainsamling från Sveriges kommuner med syfte att undersöka hur svenska kommuner tar sig an kriskommunikationsuppdraget i en tid då allt mer fokus ligger på krigssituationer. För befolkningsskyddet är kommuners kommunikativa förmåga helt avgörande. Utan korrekt information och utan en kommunikativ planering står både medborgare och kommuner handfallna i akuta skeden. Medan många andra verksamhetsområden alltmer har kommit att utgå från krig och ett civilt försvarsperspektiv i sin beredskapsplanering, så släpar utvecklingen efter inom kommunikationsfältet. På kommunal nivå finns i regel utarbetade planer för krisscenarier men – med utgångspunkt i det öppna material som har samlats in inom ramen för projektet – tycks beredskapshandläggare och kommunikatörer stå i högre grad oförberedda inför krig. Detta

är särskilt viktigt åtgärda eftersom kommunikation i kris och krig kan skilja sig åt. Principer och traditioner från det ena området kan delvis men inte helt överföras till det andra. Den dokumentation som har samlats in i delprojektet visar att betydelsen av den militära kontexten för den kommunala kriskommunikationen är något som ofta underskattas.

MASSKADEUTFALL OCH HANTERING AV MÅNGA DÖDA

Ett annat område för fortsatt forskning är frågan om hanteringen av många döda under krigsförhållanden. Detta är en fråga som det i Kalla krigets totalförsvaret fanns välutarbetade planer för, men som sedan dess har hanterats styvmoderligt inom svensk beredskap. Enligt Genèvekonventionerna och dess tilläggsprotokoll är hanteringen av döda ett utpekat område för befolkningsskyddet att hantera. Tidigare erfarenheter från katastrofer går att nyttiggöra även i en krigskontext, samtidigt sätter krigets karaktär en särskild prägel på de problem som kan uppstå. Hur kriget förs, med vilka medel, och under vilka tidsramar, ställer krav på hur olika samhällsfunktioner behöver anpassas. Hanteringen av döda i krig är ett komplext område som inkluderar många olika aktörer och kan därmed studeras utifrån ett systemperspektiv. De militära förlusterna i form av människoliv, som kan förväntas i en väpnad konflikt, ska slussas igenom ett system som är helt och hållet civilt. Detta behöver fungera oavsett omfattning av samtidiga civila förluster som visserligen förväntas vara färre till antalet jämfört med militära förluster. Hanteringen av de som dör får en stark symbolisk betydelse under krigstider. I en tid där allt mer fokus läggs på utnötningskrig mot civila mål, är detta en uppgift för det civila försvaret som behöver fortsätta att utvecklas.

